

**Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка**

Кафедра історії України, археології та спеціальних
галузей історичних наук

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

І. С. Зуляк

«22» серпня 2024 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Історія України та національної культури»**

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка (шифр і назва галузі знань)
Спеціальність	016 Спеціальна освіта (код і найменування спеціальності)
Освітня програма	Логопедія (найменування освітньої програми)
Мова навчання	українська

2024–2025 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія України та національної культури» для здобувачів освітньої програми «Логопедія» спеціальності 016 Спеціальна освіта, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Розробник:

Т. В. Лаврін – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук. Протокол № 1 від «22» серпня 2024 року.

Завідувач кафедри історії України, археології та
спеціальних галузей історичних наук

(підпис) **І. С. Зуляк**
(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

1	Освітня програма	Логопедія
2	Спеціальність	016 Спеціальна освіта
3	Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
4	Ступінь вищої освіти	Перший (бакалаврський)
5	Статус дисципліни	Обов'язкова
6	Мова навчання	Українська
7	Курс	1
8	Семестр	1
9	Кількість змістових модулів	2
10	Форма підсумкового контролю	Екзамен
11	ІНДЗ	Презентація
11	Обсяг дисципліни в кредитах ECTS	4 кредитів
12	Загальна кількість годин	120
13	Аудиторні заняття (год.)	Денна форма – 40, заочна форма – 20
14	Лекції (год.)	Денна форма – 20, заочна форма – 8
15	Семінарські заняття (год.)	Денна форма – 20, заочна форма – 12
16	Самостійна робота (год.)	Денна форма – 80, заочна форма – 100

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 33,3 % до 66,7 %

для заочної форми навчання – 16,6 % до 83,4 %

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу «Історія України та національної культури» є: поглиблення знань здобувачів вищої освіти першого рівня про минуле і сучасне нашої Батьківщини, її державність, культуру, видатних постатей, їх внесок до скарбниці світової цивілізації; піднесення національної самосвідомості майбутніх фахівців, виховання у них патріотичних і морально-етичних переконань, відчуття причетності до вітчизняної історії та культури; формування навиків наукового критичного аналізу, скерованих на забезпечення самостійного осмислення закономірностей історико-культурного розвитку; отримання практичних навичок роботи з історичними джерелами; вироблення умінь застосовувати набуті знання з історії та культури у практичній повсякденній діяльності з метою об'єктивної оцінки суспільних подій і явищ.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Історія України та національної культури» є: аналіз основних етапів становлення історії України та її культури від стародавніх часів – до сучасності; з'ясування чинників, які впливали

і впливають на формування особливостей менталітету українців; розгляд основних форм і тенденцій історико-культурного поступу; формування культури особистісно-позитивного ставлення до культурно-мистецьких цінностей; використання історико-культурних надбань українського народу у формуванні національної свідомості майбутніх фахівців, вихованні національно-патріотичних переконань, готовності до участі в захисті та розбудові Української держави та її культури.

3. Програмні компетентності

Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства (вільного демократичного) та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
Програмні результати навчання (РН)	РН 17. Мати навички самостійного навчання та пошуку необхідної інформації.

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Історія України і національної культури від первісності – до кінця XVIII ст.

Тема 1. Стародавня історія і культура України.

Тема 2. Київська Русь і Галицько-Волинська держава: політичний, соціально-економічний і культурний розвиток (IX – перша половина XIV ст.).

Тема 3. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (XIV – перша половина XVII ст.).

Тема 4. Козацька Україна.

Тема 5. Українські землі (остання третина XVII – друга половина XVIII ст.).

Змістовий модуль 2.

Історія України і національної культури від початку XIX ст. – до 20-х рр. XXI ст.

Тема 6. Україна в першій половині XIX ст.

Тема 7. Україна в другій половині XIX ст.

Тема 8. Україна в першій половині XX ст.

Тема 9. Україна в другій половині XX ст.

Тема 10. Становлення України як незалежної держави та особливості формування її культури (1990-ті – 2020-ті рр.).

4.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин								
	денна форма				заочна форма				
	усього	у тому числі			усього	у тому числі			
		лекції	семінарські заняття	самостійна робота		лекції	семінарські заняття	самостійна робота	
Змістовий модуль 1 Історія України і національної культури від первісності – до кінця XVIII ст.									
Тема 1. Стародавня історія і культура України.	12	2	2	8	14	2	2	10	
Тема 2. Київська Русь і Галицько-Волинська держава: політичний, соціально-економічний і культурний розвиток (IX – перша половина XIV ст.).	12	2	2	8	10	-	-	10	
Тема 3. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (XIV – перша половина XVII ст.).	12	2	2	8	12	-	2	10	
Тема 4. Козацька Україна.	12	2	2	8	10	-	-	10	
Тема 5. Українські землі (остання третина XVII – друга половина XVIII ст.).	12	2	2	8	14	2	2	10	
Разом за змістовим модулем 1	60	10	10	40	60	4	6	50	
Змістовий модуль 2. Історія України і національної культури від початку XIX ст. – до 20-х рр. XXI ст.									
Тема 6. Україна в першій половині XIX ст.	12	2	2	8	12	2	-	10	
Тема 7. Україна в другій половині XIX ст.	12	2	2	8	10	-	2	10	

Тема 8. Україна в першій половині XX ст.	12	2	2	8	10	-	-	10
Тема 9. Україна в другій половині XX ст.	12	2	2	8	10	-	2	10
Тема 10. Становлення України як незалежної держави та особливості формування її культури (1990-ті – 2020-ті рр.).	12	2	2	8	12	2	2	10
Разом за змістовим модулем 2	60	10	10	40	60	4	6	50
Всього годин	120	20	20	80	120	8	12	100

4.3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Стародавня історія і культура України.	2	2
2.	Київська Русь і Галицько-Волинська держава: політичний, соціально-економічний і культурний розвиток (IX – перша половина XIV ст.).	2	-
3.	Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (XIV – перша половина XVII ст.).	2	-
4.	Козацька Україна.	2	-
5.	Українські землі (остання третина XVII – друга половина XVIII ст.).	2	2
6.	Україна в першій половині XIX ст.	2	2
7.	Україна в другій половині XIX ст.	2	-
8.	Україна в першій половині XX ст.	2	-
9.	Україна в другій половині XX ст.	2	-
10.	Становлення України як незалежної держави та особливості формування її культури (1990-ті – 2020-ті рр.).	2	2
Всього годин		20	8

4.4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Стародавня історія і культура України.	2	-
2.	Київська Русь і Галицько-Волинська держава: політичний, соціально-економічний і культурний розвиток (IX – перша половина XIV ст.).	2	2
3.	Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (XIV – перша половина XVII ст.).	2	2
4.	Козацька Україна.	2	-
5.	Українські землі (остання третина XVII – друга половина XVIII ст.).	2	2
6.	Україна в першій половині XIX ст.	2	-
7.	Україна в другій половині XIX ст.	2	2
8.	Україна в першій половині XX ст.	2	-
9.	Україна в другій половині XX ст.	2	2
10.	Становлення України як незалежної держави та особливості формування її культури (1990-ті – 2020-ті рр.).	4	2
Всього годин		20	12

4.5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Антропогенез на території України.	8	10
2.	Історія і культура палеоліту, мезоліту, неоліту, енеоліту, бронзи, раннього залізного віку.	8	10
3.	Племінні об'єднання слов'ян на території України.	8	10
4.	Церква в Київській Русі: від запровадження християнства – до занепаду держави (988–1240 рр.).	8	10
5.	Виникнення українського козацтва.	8	10
6.	Початки українського друкарства.	8	10
7.	Богдан Хмельницький – політик, дипломат, полководець.	8	10
8.	Зовнішня і внутрішня політика Івана Мазепи.	8	10
9.	Архітектура українського бароко.	8	10
10.	Національно-культурне відродження у Наддніпрянській Україні (наприкінці XVIII – першій половині XIX ст.).	8	10

Всього годин	80	100
---------------------	-----------	------------

4.6. Орієнтовна тематика ІНДЗ

1. Первісна культура в Україні: становлення та особливості розвитку.
2. Антропогенез на території України.
3. Сучасний погляд на проблему «людського стада».
4. Трипільська культура: від розквіту – до занепаду.
5. Культури раннього залізного віку.
6. Військове мистецтво кіммерійців, скіфів і сарматів (порівняльна характеристика).
7. «Звіриний стиль» скіфської культури.
8. Соціальні верстви скіфського суспільства.
9. Історія України в дослідженнях М. Грушевського.
10. Історія української культури у дослідженнях І. Франка та І. Огієнка.
11. Концепція культури Д. Донцова.
12. Культурницька концепція М. Хвильового.
13. Історія та культура античних міст-держав Північного Причорномор'я.
14. Історія Боспорського царства.
15. Версії походження назви «Русь».
16. Писемні джерела про давніх слов'ян.
17. Велике переселення народів, його роль в історії України.
18. Генеалогія Рюриковичів.
19. Київська Русь за правління Аскольда і Дира, Олега та Ігоря.
20. Правління Святослава та Ольги.
21. Реформи Володимира Великого.
22. Історичний портрет Ярослава Мудрого.
23. Родовід Ярославовичів.
24. Правління Володимира Мономаха.
25. Писемність Київської Русі.
26. Музика у Київській Русі.
27. Театральні видовища у Київській Русі.
28. Книжкова мініатюра.
29. Джерела і призначення української ікони.
30. Літописи Київської Русі як історичне джерело.
31. Скласти порівняльну схему Київського, Чернігово-Сіверського і Переяславського князівств.
32. Скласти порівняльну схему Галицького і Волинського князівств.
33. Політичний устрій Київської Русі та Галицько-Волинської держави.
34. Форми землеволодіння в Київській Русі.
35. Соціальні стани Київської Русі.
36. Перекладна література Київської Русі.
37. Оригінальна література Київської Русі.
38. Початок книгодрукування в Україні (С. Дропан).
39. Перший період ренесансу в Україні (до середини XVI ст.: Ю. Дрогобич, П. Русин, Лукаш, С. Оріховський).

40. Полемічна література (Г. Смотрицький, М. Смотрицький, І. Вишенський, В. Суразький, К. Острозький, Х. Філарет, З. Копистенський).
41. Львівський архітектурний «ренесанс» (70–90-ті рр. XVI ст.).
42. Культурна діяльність П. Могили.
43. Козацькі літописи як історичне джерело.
44. Історична проза другої половини XVII ст.
45. Вертепна драма.
46. Москвофільський рух в Східній Галичині.
47. Народовецький рух в Східній Галичині.
48. Культурницька діяльність «Галицько-Руської Матиці».
49. Українські культурницькі товариства Східної Галичини.
50. Роль творчості Т. Шевченка у становленні української культури.
51. М. Костомаров і Кирило-Мефодіївське товариство.
52. Генеза і періодизація національно-культурного відродження.
53. Театр і музика XIX ст.
54. Скульптура XIX ст.
55. Творчий доробок С. Васильківського.
56. Київський період творчості М. Врубеля.
57. Оперна співачка С. Крушельницька.
58. Україна в Першій світовій війні.
59. Утворення ГУР та СВУ.
60. Утворення УЦР.
61. Універсали УЦР.
62. Внутрішня і зовнішня політика Павла Скоропадського.
63. Утворення Директорії.
64. Проголошення ЗУНР.
65. УСРР в період НЕП.
66. Форма і зміст українізації.
67. Західноукраїнські землі у міжвоєнний період.
68. Два періоди українського авангарду.
69. Ліричність, поетичність, декоративність українського авангарду.
70. М. Бойчук та його школа.
71. Новаторство театру «Березіль».
72. Україна в роки Другої світової війни.
73. «Ждановщина» в культурі.
74. «Лисенківщина» в культурі.
75. Культурні течії дисидентства.
76. Реформи Микити Хрущова.
77. Розправа з шістдесятництвом.
78. Розвиток української культури в період «застою».
79. Становище української культури (кінець 80-х рр. – початок 90-х рр. XX ст.).
80. Здобутки української культури періоду незалежності.
81. Сучасна українська література.
82. Сучасне українське кіно.
83. Сучасний український театр.

84. Сучасна українська архітектура.
85. Сучасна українська скульптура.
86. Сучасна українська драматургія.
87. Сучасна українська поезія.
88. Сучасна українська проза.
89. Сучасна українська мультиплікація.
90. Перспективи розвитку української культури на початку XXI ст. – 20-х рр. XXI ст.
91. Українська культура кінця XX ст.: від тоталітаризму – до національно-культурного відродження.
92. Постмодерн в сучасній українській культурі.
93. Вплив декомунізації на самобутність української національної культури.
94. Вплив російсько-української війни на появу військової тематики в українській культурі.
95. Віртуальна реальність та віртуалізація культури в українських реаліях.
96. Сучасний арт-ринок України (на прикладі м. Тернополя або інших міст).
97. Музичне життя Тернополя крізь призму постмодерну.
98. Масова культура в сучасній українській культурі.
99. Регіональне телебачення України: проблеми і перспективи розвитку.
100. Перспективи розвитку української культури на початку XXI ст. – 20-х рр. XXI ст.

5. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Історія України та національної культури» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання: стандартизовані тести; поточне опитування; презентації результатів виконаних ІНДЗ; виступи на наукових заходах; аналіз нормативно-правових документів з курсу; реферати, доповіді.

6. Форми контролю

У процесі вивчення дисципліни «Історія України та національної культури» використовуються такі форми контролю:

- *поточний контроль* здійснюється у формі оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів на семінарських заняттях та виконання ними завдань самостійної роботи;
- *модульний контроль* застосовується після вивчення логічно завершеної частини навчальної дисципліни, оцінка модульного контролю складається з балів, накопичених упродовж вивчення змістового модуля;
- *підсумковий контроль* проводиться у формі екзамену (тестування на сервері електронних ресурсів MOODLE у термін, визначений графіком підсумкового контролю).

7. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Критерії оцінювання на семінарських заняттях:

За роботу на семінарському занятті здобувач може отримати максимум **5 балів**.

5 балів: здобувач демонструє ґрунтовні знання матеріалу семінарського заняття в повному обсязі, вміє вільно висловлює думку з проблемних питань семінару, виявляє креативність у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.

4 бали: здобувач демонструє фрагментарні знання матеріалу семінарського заняття, що складає менше 50 % необхідного обсягу, не знає основної політологічної термінології, не вміє логічно висловлюватися.

1 бал: здобувач демонструє фрагментарні знання семінарського заняття, які є частково правильними; відповідь містить грубі помилки у аналізі подій, явищ, фактів, використанні політологічної термінології, відзначається порушенням логіки викладу, неаргументованим висвітленням проблеми.

0 балів: здобувач не володіє знаннями з семінарського заняття, відповідь неправильна або відсутня взагалі.

Критерії оцінювання ІНДЗ

Максимальна оцінка – **10 балів**

1. Обґрунтування актуальності проблеми (2 бали).
2. Повнота у розкритті теми (2 бали).
3. Оригінальність і доказовість суджень (2 бали).
4. Структурованість викладу матеріалу (2 бали).
5. Дотримання вимог щодо технічного оформлення (2 бали).

Розподіл балів, які отримують здобувачі

Змістовий модуль 1				
35 балів				
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5
5	5	5	5	5

Змістовий модуль 2				
35 балів				
Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10
5	5	5	5	5
ІНДЗ балів				10
Підсумкове тестування балів				20
Всього				100 балів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано зараховано зараховано
82–89	B	добре	
74–81	C		
64–73	D	задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Мультимедійний проектор – демонстрація презентацій.
2. Комп'ютери з доступом до Інтернету – проведення тестового підсумкового контролю.
3. Комплекти питань для тестового контролю, розроблені в комп'ютерній програмі Moodle.
4. Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (ІКНМЗД).
5. Ілюстративні матеріали і презентації, відеоматеріали, слайди, карти тощо.

9. Рекомендована література

1. Грицак Я. Нарис історії України: Формування модерної нації XIX–XX століття. К.: Генеза, 2019. 656 с.
2. Грушевський М. Ілюстрована історія України: з дод. та допов. Донецьк: БАО, 2006. 734 с.: іл.
3. Грушевський М. С. Звичайна схема «руської» історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства. Вивід прав України. Львів, 1992. С. 7–13.
4. Лазарович М. В. Ілюстрована історія України: короткий курс лекцій. 4-те вид., виправл. і доп. Тернопіль: Джура, 2018. 616 с.
5. Пасічник М. С. Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи: навч. посіб. К.: Знання, 2006. 735 с.
6. Попович М. Нарис з історії української культури. К.: АртЕл, 1998. 728 с.

7. Агресія Росії проти України: історичні передумови та сучасні виклики / П.П.Гай-Нижник (керівник проекту, упоряд. і наук. ред.). К. : «МП Леся», 2016. 586 с.
8. Давня історія України : в 2-х кн. Кн. 1 / Толочко П. П. та ін. К.: Либідь, 1994. 240 с.
9. Давня історія України : в 2-х кн. Кн. 2 / Толочко П. П. та ін. К.: Либідь, 1995. – 224 с.: іл.
10. Довідник з історії України (А–Я) / за ред.: І. Підкови, Р. Шуста. К.: Генеза, 2001. 1136 с.
11. Дорошенко Д. Історія України 1917–1923 рр.: у 2 т. Т. 1: Доба Центральної. Ужгород, 1932. 437 с.
12. Дорошенко Д. Історія України, 1917–1923 рр.: у 2 т. Т. 2 : Українська Гетьманська Держава 1918 року. К.: Темпора, 2002. 351 с.
13. Залізняк Л. Л. Від склавинів до української нації. К.: Бібліотека українця, 2004. 256 с.
14. Історія українського війська / І. Крип'якевич, Б. Гнатевич, З. Стефанів та ін. Львів, 1992. 702 с.
15. Лазарович М. В. «Душу й тіло ми положим за нашу свободу»: Україна в боротьбі проти збройної агресії Російської Федерації (2014–2018 роки): моногр. Ічня : ПП «Формат», 2018. 340 с.
16. Лазарович М. І було пекло на землі...: Голодомор 1932–1933 років в Україні: передумови, механізми здійснення, наслідки. Тернопіль: Джура, 2008. 620 с.
17. Лазарович М. В. Українські січові стрільці у боротьбі за волю України : моногр. / Міністерство інформаційної політики України. Ічня : ПП «Формат», 2018. 766 с.: іл.
18. Україна у сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти : моногр. / за ред. Ф. М. Рудича. К. : МАУП, 2002. 488 с.
19. Українська культура : лекції / ред. кол. : Ю. П. Дяченко та ін. К.: Либідь, 1993. 592 с.
20. Українська культура в європейському контексті / Ю. П. Богуцький, В. П. Андрущенко, Ж. О. Безвершук, Л. М. Новохатько. К. : Знання, 2007. 680 с.
21. 33-й: голод: Народна книга-меморіал / упоряд.: Л. Коваленко, В. Маняк. К.: Рад. письменник, 1991. 584 с.
22. Акимович Є. Українська культура в історичному вимірі (IX–XVII ст.). Одеса: Маяк, 2009. 496 с.
23. Апанович О. Українсько-російський договір 1654 року. Міфи і реальність. К.: Варта, 1994. 94 с.
24. Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953. Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз : у 2 кн. Кн. 1. К.: Либідь, 1994. 428 с.
25. Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953. Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз : у 2 кн. Кн. 2. К.: Либідь, 1994. 685 с.
26. Верстюк В., Дзюба О., Репринцев В. Україна від найдавніших часів до сьогодення : хронологічний довідник. К.: Наукова думка, 1995. 688 с.

27. Видатні постаті в історії України IX–XIX ст.: короткі біограф. нариси: іст. та худож. портрети / В. І. Гусев та ін. К.: Вища школа, 2002. 359 с.: іл.
28. Вівчарик М. М., Капелюшний В. П. Українська нація: витоки, становлення і сьогодення : навч. посіб. К.: Олан, 2003. 280 с.
29. Голод 1921–1923 років в Україні: зб. док. і матер. К.: Наукова думка, 1993. 236 с.
30. Голод 1932–1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів. К., 1990.
31. Грушевський М. С. Хто такі українці і чого вони хочуть? К.: Знання України, 1991. 240 с.
32. Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: ілюстрована історія. Львів; Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2008. 524 с.: іл.
33. Історія української культури / за заг. ред. І. Крип'якевича. 4-те вид., стер. К.: Либідь, 2002. 656 с.
34. Історія української культури: у 5 т. Т. 1–5 / Б. Патон (голов. ред.). К.: Наук. думка, 2001–2010.
35. Козуля О. Жінки в історії України. К.: Український Центр духовної культури, 1993. 255 с.
36. Косик В. Україна і Німеччина у 2-й світовій війні. Париж; Нью-Йорк; Львів, 1993. 660 с.
37. Мірчук П. Українська Повстанська Армія. 1942–1952: документи і матеріали. Львів, 1991. 319 с.
38. Огієнко І. Українська культура: коротка історія культурного життя українського народу. К.: Довіра, 1992. 142 с.
39. Півторак Г. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов. К.: Академія, 2001. 152 с.
40. Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. К.: Критика, 2015. 456 с.
41. Семчишин М. Тисяча років української культури. К., 1993. 550 с.
42. Смолій В. А., Степанков В. С. Українська національна революція XVII ст. (1648–1676 рр.). К.: Альтернативи, 1999. 351 с.
43. Терещенко Ю. Україна і європейський світ: нарис історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVI ст.: навч. посіб. К.: Перун, 1996. 496 с.
44. Трофимович В. Україна в роки другої світової війни (1939–1945). Львів, 1995. 102 с.
45. Українська культура: лекції / за ред. Д. Антоновича. К., 1993. 519 с.
46. Чорна книга України: зб. документів, архівних матеріалів, листів, доповнень, статей, досліджень, есе / упоряд., ред. Ф. Зубанича ; передм. В. Яворівського. К. : «Просвіта». 1998. 784 с.
47. Шпорлюк Р. Формування модерних націй: Україна–Росія–Польща. К.: Дух і Літера, 2013. 552 с.
48. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття: навч. посіб. К. : Гнус. 1997. 312 с.

10. Інформаційні ресурси

1. <http://exlibris.org.ua/> – Українська електронна бібліотека.
2. <http://lib-gw.univ.kiev.ua/> – бібліотека ім. Максимовича КНУ ім. Т. Шевченка.
3. <http://litopys.org.ua/> <http://litopys.kiev.ua/> – Літописи, історія, культура.
4. <http://www.cossackdom.com/> – Козацтво XV–XXI ст.
5. <http://www.history.org.ua/> – Інститут історії України НАН України.
6. <http://www.holodomor33.org.ua/> – Голодомор 1932–1933 років.
7. <http://www.honchar.org.ua/> – Музей Івана Гончара (м. Київ).
8. <http://www.info-library.com.ua/> – Електронна бібліотека підручників.
9. <http://www.inst-ukr.lviv.ua/> – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича.
10. <http://www.kplavra.kiev.ua/> – Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник.
11. <http://www.mundm.kiev.ua/> – Національний музей українського народного декоративного мистецтва (м. Київ).
12. <http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
13. <http://litopys.org.ua> – Колекція пам'яток давньої української літератури і досліджень літератури.
14. <http://www.shevchcycl.kiev.ua/> – Шевченківська енциклопедія.
15. <http://www.castles.com.ua/?index> – Замки і храми України.
16. <http://www.artukraine.com/> – Мистецтво України.
17. <http://www.ukrlib.com.ua/> – Бібліотека української літератури.
18. http://www.culturalstudies.in.ua/zv_2004_8.php – Український центр культурних досліджень.
19. <http://mundm.iatp.org.ua/> – Музей українського народного декоративного мистецтва.
20. <http://www.sofia-a.com/> – Галерея Софія-А. Сучасне українське мистецтво.